

משנה ה'

משעסקה המשנה הקודמת באלמנה המוכרת נכסים לגבית כתבתה וטעתה בערפם, עוסקת משנה זו בבית דין המוכרים נכסי ח'יב כדי לפרע את חובותיו, וכיוצא בדרך, וטעו במחיר.

י
בתשרי

יום ב'

יום
כיפור

(קידושין מג)

ביאור

כתובות פרק י"א ■ ה'

1 בית דין שמכרו נכס וטעו במחירו: אם גבו מן הקונה "שתות" - ששית - פחות ממחירו, או גבו מן הקונה "שתות" יותר מן המחיר, המכירה בטלה.

1 שום הדינין שפחתו שתות או הוסיפו שתות, מכרן בטל. רבן שמעון בן גמליאל אומר, מכרן קיים. אם בן, מה פח בית דין יפה.

טעם הדיבר: אף על פי שמכירת קרקעות

אינה מתבטלת בשל טעות (ראה בבאורנו במשנה הקודמת) שונה הדיבר במכירה הנעשית באמצעות בית דין, שהכל סומכים עליהם שיקפידו היטב בעניני המקח, וכאלו סכם מראש שהמקח קיים בתנאי שהמחיר מדיק*.

רבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר: המקח קיים, שאם לא בן "מה פח בית דין יפה?", בלומר: חז"ל תקנו שלא תבטל מכירה זו, כדי שלא יזלזלו במעשי בית דין.

היום נלמד:

משנה
כתובות

פרק י"א משנה ה'

גמרא

מדרש תנחומא,
פרשת וירא,
סימן ל'

תובנה מרגשת

ככה לא
מבקשים סליחה

לך ולמשפחה

מסכת קידושין
דף מ"ג

זוהר

תצהו קפה:

הלכה

מצות קריאת
שמע
הלכה ח'י'

מקורות והערות

אף בפחות משתות היתה המכירה צריכה להתבטל אלא שייפו את כח בית דין שעד "שתות" היא המקח קיים. ואילו רבן שמעון בן גמליאל, בהמשך, נקט שיותר יש לפיות כח בית דין. מעתה גם הלוך רשאי לחזור בו מן המכירה כדי שלא יהיה הבדל בין זכויות המוכר לזכויות הלוך.

א. רבא"ד (הובא בתוספות יום טוב, ד"ה שפחתו). המאירי (דף צט/ב. ד"ה אמר המאירי) מפרש שמאחר שבית דין הם שלוחים לביצוע המכירה הרי היא חוזרת בטעות כלשהי כדון כל מכירה המתבצעת באמצעות שליח שמשלחו רשאי לומר "לתקוני שדרתיך ולא לעיוותי" - לתקן שחתךך ולא לקלקל, ואזרבה מעיקר הדין

"אגרת בקרת" היא מכתב המופץ על ידי בית דין שלשים יום לפני מכירת נכס, כדי שהצבור יתודע למכירה וירבו עליו קופצים. מתוך כך ביד הצבור לבקר את טיב המקח ומכאן הכנוי "בקרת"².

² אולם הכל מודים שאם בית דין הפיצו אגרת בקרת, אפלו מכרו שוה מאה במאתים, או שוה מאתים במנה - המקח קיים³.

טעם הדבר: כאשר נמכר ביקר - היה ספק ביד הלקוח לעמוד על טיב המקח, והוא ידע את אשר לפניו⁴. כאשר נמכר בזול - מאחר שהכרזה המכירה, יש להניח שזהו הסכום המרבי שאפשר לקבל תמורת הנכס⁵. בדרך כלל בית דין אינם מוכרים בלא אגרת בקרת, ולפיכך הרישא של המשנה עוסקת במקרים יוצאים מן הכלל, כגון: מכירה דחופה לצרף תשלום מסי מלכות שהטלו על יתומים, או לצרף מזונותיהם. כמו כן יש מקומות שלא נהגו באגרת בקרת⁶.

² אבל אם עשו אגרת בקרת, אפלו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה, מכרן קיים:

מקורות והערות

בכפל המחיר האמיתי או במחציתו הינו בדווקא, שביותר מכך המקח בטל (ראה תוספות יום טוב, ד"ה שוה). ד. רמב"ן, שם. ה. המאירי, דף צט/ב, בסוף הדיבור אמר המאירי. ו. עיין בגמרא, דף ק/ב.

ב. רש"י (דף צט/ב, ד"ה אגרת. כך גם העתיק רע"ב). אולם ראה בתוספות יום טוב (ד"ה אגרת) שיש המפרשים שהכוונה לשר המכירה, שכתבים בו שנעשה באמצעות הכרזה וביקורת בית הדין. ג. רמב"ן נוקט שההפך שנקטה המשנה

כָּף תְּצַלִּיחַ לְהַחֲלִיק יַחְסִים עֲבוּרִים

יש לך אפְּשָׁרוֹת לְגַרְם לְמִישָׁהוּ שְׂכוּעַס עֲלֶיךָ לְסַלַח לָךְ, וּלְאַתְחַל מַחְדָּשׁ אֶת הַיַּחְסִים אִתּוֹ!

ביאור

יום הכּפּוּרִים הוא כּמוֹ מְכוֹנַת כּבִּיטָה שְׂמֻנָּה עֲבוּרוֹת. הַכְּנִסַת אֶת הַכְּבִּסִּים לְמַכּוֹנָה, שְׂמַת אֲבָקָה מִתְּאִימָה, הַפְּעֵלֶת - הַבְּגָדִים יֵצְאוּ נְקִיִּים. הַתְּפַלְלֶת לְפָנֵי ה', בְּקִשָּׁת סְלִיחָה, קְבֵלֶת עַל עֲצֻמְךָ שְׂתִהִיָּה אָדָם טוֹב יוֹתֵר - אֵתָּה נְקִי.

שְׂאֲלוּ הַתְּלַמִּידִים אֶת הָרַב: יִלְמְדוּנוּ רַבֵּנוּ, אִם לְאָדָם הִיָּה וּפְחוּ עִם מִישָׁהוּ, וּבְמַהֲלָךְ הַיּוֹבוֹחַ הוּא פָּגַע בּוֹ וְהַעֲלִיב אוֹתוֹ, אִיךָ יוֹם הַכּפּוּרִים יְכוּל לְכַפֵּר עַל כֵּךְ?

אָמַר לָהֶם הָרַב: כְּבָר לְמַדּוּנוּ רְבוּתֵינוּ שְׁיוּם הַכּפּוּרִים מְכַפֵּר עַל

עֲבוּרוֹת שְׁעֵשָׂה אָדָם כְּלָפֵי קוֹנוֹ, עֲבוּרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמַקּוֹם, אֲבָל יֵשׁ עֲבוּרוֹת שְׁהַלְכָלוֹךְ שְׁלָהֶן אֵינוֹ מִתְּנַקֵּה בְּמַכּוֹנַת הַכְּבִּיטָה שֶׁל יוֹם הַכּפּוּרִים, "עֲבוּרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ".

כְּשֶׁרְאוּבֵן מְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מֵאַלְקִים וְהוּא סָלַח לוֹ, זֶה נִהְדָּר. אֲבָל כְּשֶׁרְאוּבֵן מְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מֵאַלְקִים עַל מַה שְׁעֵשָׂה לְשִׁמְעוֹן, גַּם שְׂמַעוֹן צָרִיךְ לְסַלַח. זֶה כְּמוֹ לְהַכְּנִיס לְמַכּוֹנַת הַכְּבִּיטָה חֲלָצָה לְבָנָה עִם עֵט לְלֹא הַמְכַסֶּה. הַדִּיּוֹ יִמְשִׁיךְ לְנֹזֶל, חֲלָצָה לְבָנָה לֹא תִהְיֶה כָּאֵן. עַד שְׂרְאוּבֵן לֹא יַעֲצֵר אֶת הַדְּמוּם שֶׁל הַפְּגִיעָה, יִמְשִׁיךְ לְזֶרֶם דָּם.

לְכֵן צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מִחִבְרוֹ לְפָנֵי יוֹם הַכּפּוּרִים, וְאוֹלֵי גַם בְּמַהֲלָךְ יוֹם הַכּפּוּרִים עֲצֻמוּ.

כֵּן, זֶה לֹא נָעִים; נְכוּן, זֶה מְבִיךְ, אֲבָל יוֹתֵר לֹא נָעִים וְיוֹתֵר מְבִיךְ לְצֵאת מִיּוֹם הַכּפּוּרִים לֹא נְקִיִּים.

וּמַה יַעֲשֶׂה אָדָם שְׂבַקֵּשׁ סְלִיחָה וְהַנְּפָעַע מְסַרְב לְסַלַח לוֹ?

מדרש תנחומא, פרשת וירא, סימן ל'

כָּף שְׁנוֹ רְבוּתֵינוּ: עֲבוּרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמַקּוֹם, יוֹם הַכּפּוּרִים מְכַפֵּר. שְׁבִינוּ לְבִין חִבְרוֹ, אִין יוֹם הַכּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׁיִרְצָה אֶת חִבְרוֹ. אִם הֵלֶךְ לְרִצּוֹת וְלֹא יִקְבֵּל, מַה יַעֲשֶׂה?

מדרש תנחומא, פרשת וירא, סימן ל'

ביאור

אמר רבי יוסי: אם אתה מרחם עליו באמת, אכפת לך באמת מהפגיעה שלו, הוא גם ירחם עליך ויסלח לך! אם בקשת הסליחה היא מן השפה ולחוץ, הוא ירגיש את זה ויתקשה לסלח.

מה אומרים לנו חז"ל? שהזולת מרגיש את מה שאנחנו מרגישים! אנחנו יכולים להיות שחקני התנהגות טובים, אבל איננו יכולים להיות שחקני רגש. רגש מרגיש רגש, לעמק, מבפנים.

הלכתי, השפלתי את עצמי, בקשתי סליחה, הוא לא סלח. מה אני עושה? בתוך לבי אני יודע שיותר מכלם אני הוא זה שרוצה לסיים את הספור הזה. זו הרגשה קשה כשמישהו כועס עליך, כמו אבן על הכתפיים. מה בידי לעשות?

המשימה היא למצא זמן פנוי ולחשב טוב טוב, לא מה אני מרגיש, אלא מה הוא מרגיש. לחוות את הפגיעה שלו, את ההשפלה שלו, להגיע לתחושת הזדהות ורחמים עם מי שאני רוצה לבקש ממנו סליחה. ואחרי התהליך, הלא-כל-כך קל, אבל הכל-כך מטהר, בקשת הסליחה שתצא ממיתרי קולי תהיה במנגינה אחרת, בצליל אחר ובקול אחר. לא "סליחה, אני כבר רוצה לסיים עם הספור", אלא "סליחה, אתה פגוע וזה כואב לי. טעיתי".

אדם שמביא את עצמו לתחושת הזדהות עמקה עם מי שנפגע ממנו מסלק כל חשדנות ומוריד אבני מכשול. הוא יגלה מולו איש פתוח שחבה כל כך להחזיר את היחסים למה שהיו. הזדהה רגשית עם הפגיעה שהוא חווה, בטא אותה בפניו באפן גלוי, ודף חדש וזהיר יפתח ביחסים ביניכם.

אמר רבי יוסי בן דורמסקית: זה סימן יהא בידך, כל זמן שאתה מרחם על חברך, יש לך מרחם; ואם אי אתה מרחם על חברך, אין לך מרחם.

ככה לא מבקשים סליחה

תובנה
מרגשת
סרטון יומי שאיר לכם את היום

נוכחות עדים בהלואה ובפירעון

דוד הופיע בביתו של גרשון וביקש הלואה של מאתים שקלים.

גרשון קרא לשני שכנים ואמר להם בפני דוד: "אתם עדים שדוד לוו ממני מאתים שקלים". גרשון הלוח לְדוֹד אֶת הַכֶּסֶף וְהֵם נִפְרְדוּ כִּידֵידִים.

חלפה תקופה, וגרשון פנה לדוד ואמר לו: "אודה לך אם תחזיר לי את ההלואה". להפתעתו אמר לו דוד: "האינך זוכר? לפני ימים אחדים פגשתי אותך במכולת ופרעתי לך את ההלואה". גרשון ניסה להיזכר בדברים, אך דבר לא עלה בזיכרונו.

במצב כזה ההלכה אומרת, שגם מי שלוח כסף בפני עדים, יכול לטעון שהוא החזיר את הכסף שלא בנוכחות עדים, אך עליו להישבע שאכן הוא החזיר את הכסף.

יום הנקיון הפללי

תצוה קפה:

תרגום

כפור, מדוע נקרא
כפור? אלא מפני
שמנקה כל טמאה
ומעביר אותה מלפניו
ביום ההוא. ועל זה
יום כפור יום של
נקיון, וכך קוראים לו,
שכתוב (ויקרא, טו, ל)
"כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם".

כפור, אמאי אקרי כפור, אלא
בגין הנקי כל מסאבו, ואעבר ליה
מקמיה בהוא יומא. ועל דא, יום
כפור: יומא הנקיותא, והכי קרינא
ליה. פתיב "כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם".

מבאר מהזוהר הקדוש שיש ליום עצמו של יום הכפורים את הסגולה לנקות את האדם מחטאיו. אלא שהזוהר מדיק אותנו, שקודם כל הנקיון מנקה את החטא עצמו מלפניו יתברך, ואז ממילא יורד הדבר ומנקה את האדם עצמו - וכל זה בכח סגלת היום שיאיר בו הנקיון הפנימי. ואף שצריך אדם לשוב בתשובה, כדברי חכמים בגמרא (יומא, פה:) וכןפסק להלכה, מכל מקום יום זה פותח לאדם את היכלת להתנקות בקלות. וכן מבאר בגמרא מסכת יומא (כ.), שהשטן בגמטריא 364, בימים אלו יש לשטן רשות לקטרג ולערבב את המחשבות של האדם ולבלבלו בחטאים, אך יש יום אחד בשנה, שהוא היום ה365, שבו אין לשטן רשות לקטרג, והיינו ביום הכפורים בו אנו דומים למלאכים, בלבוש לבן ללא אכילה ושתייה, אלא אנו מתחברים לנקודה הנקיה שבתוכנו המחכה להתגלות - זה הטעם לכל אריכות הדיורים והסליחות ביום זה, כי אנחנו רוצים לנקות כל פרט ופרט, וכל שכן ביום שיש בו עזרה עליונה בנקיונות. וכתב המקבל הרב הרש"ש זצ"ל בדרוש ר"ה כי שערי תשובה פתוחים, כי התעוררות תשובה מעט היום הוא כנגד טרח גדול בזמן אחר'.

ח. מצוות צריכות כּוּנָה

מצוות צריכות כּוּנָה. הינו, שְׁקֵדָם קיום מצוה צריך לכוּן שְׁעוֹשֶׂה אֵת המצוה בְּדִי לְקִים אֵת רְצוֹן הַבוֹרָא שְׁצוּנו לְקִמָּה¹⁴.

על כּוּן, קֵדָם שְׁקוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע, יְכוּן לְקִים בְּקְרִיאַתוֹ אֵת רְצוֹן הַקֶּבֶ"ה שְׁצוּהָ לְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁמִצּוּת צְרִיכוֹת כּוּנָה¹⁵.

ט. כּוּנָה בַּמְצוּה עֲצֻמָּה

מלכּד הַכּוּנָה לְצַאֵת יְדֵי חוֹבֵת הַמְצוּה, צָרִיךְ גַּם כּוּנָה בַּמְצוּה עֲצֻמָּה¹⁶. בְּלוּמֵר, שְׁבִשְׁעָה שְׁקוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע יִתְבוּנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ אֵת פְּרוּשׁ הַמְלִים שְׁמוּצִיא בְּפִיו, וְלֹא יִהְרַהֵר בְּדַבְרִים אַחֲרֵים¹⁷.

י. כּוּנַת הַפְּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'

בְּשְׁקוּרָא אֵת הַפְּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' יְקַרְאנוּ בְּאִפְן שְׁמַפְסִיק כָּל שְׁתֵּי תְבוֹת - 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל', 'ה' אֶלְקִינוּ', 'ה' אֶחָד'¹⁸, שְׁבִאִפְן זֶה מְשַׁמְעוֹת הַפְּסוּק הִיא בְּדִלְהֶלֶן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - קֶבֶל וְהִבֵּן¹⁹ יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֱלוֹהֵי, וְדַע אוֹתָם וְתִאֲמִין בָּהֶם.

א. ה' אֶלְקִינוּ - ה' הוּא הָאֱלֹקִים שְׁלָנוּ שְׁקֶבֶלְנוּ עָלֵינוּ שְׁיִהְיֶה לָנוּ לְאֱלוֹ-ה' וְאִנְחָנו עֲבָדֵיו.

ב. ה' אֶחָד - אֶחָד הוּא וְאֵין שְׁנֵי לוֹ, וְהוּא עֲנִין יְחוּד הַשֵּׁם²⁰.

נוֹהֲגִים לְקָרָא אֵת הַפְּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' בְּקוּל רֵם, בְּדִי לְעוֹרֵר אֵת הַכּוּנָה²¹. וְנוֹהֲגִים לְהַנִּיחַ יָד יְמִין עַל הָעֵינַיִם, בְּדִי שְׁלֵא יִסְתַּכַּל בְּדַבֵּר אַחַר שְׁמוֹנְעוֹ מִלְכוּן²².

מקורות והערות

14. ס' ס' סעי' ד'.
 15. שם.
 16. ס' ס' סעי' א'.
 17. ס' ס' סעי' ב' ס"ק ז'.
 18. רוקח הובאו דבריו בס' ס' סעי' י"ד ברמ"א ובבן איש חי שנה ראשונה פרשת וזאת אות ז'.
 19. תיבת 'שמע' יש לה שתי משמעויות. א. שמע - תקבל שנאמר 'שמור ושמעת' ובאונקלוס תרגם 'טר ותקבל'. ב. שמע - הבן.
 20. בן איש חי שם.
 21. שם בשו"ע סעי' ד'.
 22. שם סעי' ה' ובמ"ב ס"ק י"ז.